

VI. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗІСТАВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Леся Небелюк
(м. Івано-Франківськ)

УДК 811.111.81'373.49

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЕВФЕМІЗМІВ БРЕХНІ АНГЛОМОВНОГО АМЕРИКАНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ У СВІТЛІ ТЕОРІЇ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті проаналізовано концептуально-метафоричні евфемізми брехні англомовного американського політичного дискурсу. Виділено лексико-семантичні зв'язки зі сфер знань реципієнта, що сприяють покращеному позитивному сприйняттю одиниць через концептуальні метафори. Для аналізу концептуальних метафор, які лежать в основі евфемістичних одиниць, застосовано теорію концептуальної інтеграції (блендингу). Описано особливості асоціативного сприймання досліджуваних евфемізмів у мовленні та їхній вплив на когніцію реципієнтів.

Ключові слова: *концепт, концептуальна метафора, евфемізм, політичний дискурс, концептуальна інтеграція, сфера знань.*

На сучасному етапі розгляд феномену евфемізму все частіше здійснюється за межами стилістики та поняття стилістичного засобу й переходить у політичну й соціальну сфери життя, де його потрактовують як засіб маніпулювання думкою. Це є результатом процесу концептуальної метафоризації, на якому базується багато евфемістичних виразів.

Дослідження евфемізмів до сьогодні здебільшого проводили в рамках стилістичних, лексико-семантичних чи функціонально-прагматичних розвідок [1; 5; 6]. Лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів та когнітивні процеси евфемізації небажаних аспектів реальності в політичному дискурсі залишаються поза увагою лінгвістів, що й спонукало до написання цієї статті, **метою** якої є аналіз концептуально-метафоричних евфемізмів брехні. **Завдання** дослідження – вивчення особливостей концептуально-метафоричних евфемізмів із застосуванням теорії концептуальної інтеграції, опис особливостей асоціативного сприймання досліджуваних концептуально-метафоричних евфемізмів у мовленні. Відповідно, **об'єктом** дослідження є концептуально-метафоричні евфемізми брехні в англомовному американському політичному дискурсі, а **предметом** дослідження – їхні лінгвокогнітивні характеристики.

У нашому дослідженні беремо за основу визначення евфемізму В. Б. Великороди, яка визначає евфемізми як одиниці вторинної номінації з відносно позитивною конотацією, що використовують для заміни прямих найменувань, уживання яких із соціально чи психологічно зумовлених причин вважається небажаним [1, с. 5]. Феномен евфемізації не випадково такий поширений у політичному дискурсі. Оскільки політика – це діяльність, спрямована на захоплення та утримання влади, політики для досягнення цієї мети часто застосовують різні тактики, методи та прийоми, які не завжди є прийнятними для соціуму. Політичні евфемізми застосовують для покращення уявлень реципієнтів про політику, репутацію та вчинки політичних діячів.

У нашій статті ми розглядаємо лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів брехні, застосовуючи теорію концептуальної інтеграції (блендингу). Концептуальна інтеграція – це загальна когнітивна операція нарівні з аналогією, рекурсією, ментальним моделюванням, концептуальною категоризацією, фреймуванням [2, с. 133]. У теорії концептуального блендингу основною одиницею когнітивної організації є вже не концептуальна сфера (як у теорії концептуальної метафори Лакоффа та Джонсона), а ментальний простір (*mental space*). Ментальні простори не є еквівалентами концептуальних сфер, вони радше залежать від них: простори становлять певні сценарії, які структуруються сферами. Цій теорії властива багатопросторовість. Виділяють 4 основні ментальні простори: 2 вхідні простори (*Input space 1, Input space 2*), до яких входять так звані сценарії; родовий простір (*Generic space*), що представляє концептуальну структуру, яка властива двом вхідним просторам, та простір бленду (*Blended space*), де матеріали з двох вхідних просторів поєднуються та взаємодіють [3, с. 101]. У теорії концептуальної інтеграції внаслідок поєднання сценаріїв двох просторів виникає новий простір, тобто утворюється новий сценарій, який містить деякі елементи з двох вхідних просторів, а також набуває деякого нового смислу, що виникає внаслідок інтеграції непок'єднаних елементів.

Теорія концептуальної інтеграції виділяє блендинг як інтерактивний (онлайн) процес, який не тільки відображає закріплені метафори, але й утворює недовготривалі й нові концептуалізації, щоб доповнити їх, тоді як теорія концептуальної метафори лише аналізує метафору як стійкий систематичний зв'язок між двома концептуальними сферами, зіставлення між якими відбувається на основі структури знань, які зберігаються в довготривалій пам'яті [3, с. 101]. Оскільки евфемізми є одиницями вторинної номінації й можуть утворювати новий, покращений смисл [1, с. 5], теорія концептуальної інтеграції дає більші можливості для виділення їхніх лінгвокогнітивних характеристик завдяки інтерактивному онлайн-процесу, який дає змогу чітко виділити та проаналізувати цей новий смисл (концепт), утворений унаслідок концептуальної евфемізації, а також проаналізувати процес переконцептуалізації, що може призвести до зміни думки реципієнта та його реакції щодо негативних дій політиків.

Політичному дискурсу властива широка евфемізація поняття «брехні». Концепт LIE викликає розчарування, обурення в реципієнтів та відчуття неповаги до політиків, які говорять неправду, є нечесними у своїх діях чи поширюють неправдиву інформацію. Отже, у політичному дискурсі існує потреба евфемізації цього негативного явища. На основі нашої вибірки з політичних текстів періодичних видань «The Washington Post» та «The New York Times» 2006-2017 рр. були виокремлені такі концептуально-метафоричні моделі: LIE IS EMBROIDERY, LIE IS MISTAKE.

Розглянемо такі метафоричні евфемізми: *embroidery* (lying), *to embroider the truth, to embroider reality, to embroider the facts* (to lie), в основу яких закладена метафора LIE IS EMBROIDERY.

«It would be hard to exaggerate how far To Save America repeats the plot of the earlier election book – with Obama now, rather than Clinton, cast in the role of big-government intruder, and the bogey of the “secular-socialist machine” lifted from Fox News without much elaboration or embroidery».

(The New York Times, 01/12/2012).

«*Its Shiite religion permits, in some circumstances, the **embroidering of the truth** for the protection of the faith, a divinely sanctioned dissimulation*».

(The New York Times 27/09/2013).

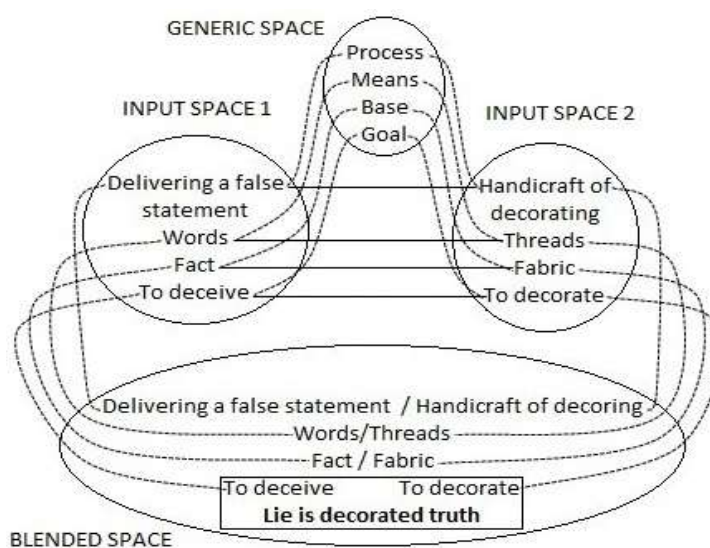

Рис.3.3. Концептуальна мережа: Lie as embroidery

У вхідному просторі 1 розгортається сценарій брехні, у вхідному просторі 2 – процес з досить позитивною конотацією – вишивання. На простір бленду відбувається проекція зіставлених елементів із двох вхідних просторів, які в цьому просторі зливаються в одне ціле, тобто бленд вміщає тільки один процес, що об’єднує в собі як процес передачі неправдивих фактів, так і вишивання, те саме відбувається із засобами та основами.

Окрім злитих елементів із вхідних просторів, бленд розвиває новий емергентний смисл, який утворюється на стику непоєднаних елементів: мети брехні (обманути) та мети вишивання (прикрасити). Теорія концептуальної інтеграції дає змогу побачити ці непоєднані елементи, які й підштовхують реципієнта до висновку, що брехня – це прикрашена правда. Відбувається інтерактивний (онлайн) процес, який надає новий смисл (концептуалізацію), що доповнює злиті елементи з двох вхідних просторів. Евфемізми на основі цієї метафори здатні впливати на асоціативне мислення реципієнта, викликаючи переосмислення такого поняття, як брехня. Унаслідок чого в реципієнтів виникає позитивна або нейтральна реакція на це негативне явище, а також руйнується логічна межа між правдою та брехнею, між абсолютно протилежними поняттями, тобто спостерігається інтеграція прихованих протилежних смислів.

Наступною концептуальною метафорою, яку ми аналізуємо, є LIE IS MISTAKE, яка є основою метафоричних евфемізмів брехні для наступних евфемізмів нашої вибірки: *terminological inexactitude, categorical inaccuracy, erroneous report (lie), to misspeak (to lie)*.

“*On multiple occasions, erroneous reports have been exploited by politicians to the great detriment of low income, disabled children and their families*”.

(The New York Times, 23/01/2013).

“*Clinton acknowledged that she had misspoken in two recent media interviews when she claimed that FBI Director James B. Comey had characterized as "truthful" all of her public statements about her use of a private email server*”.

(The Washington Post, 05/08/2016).

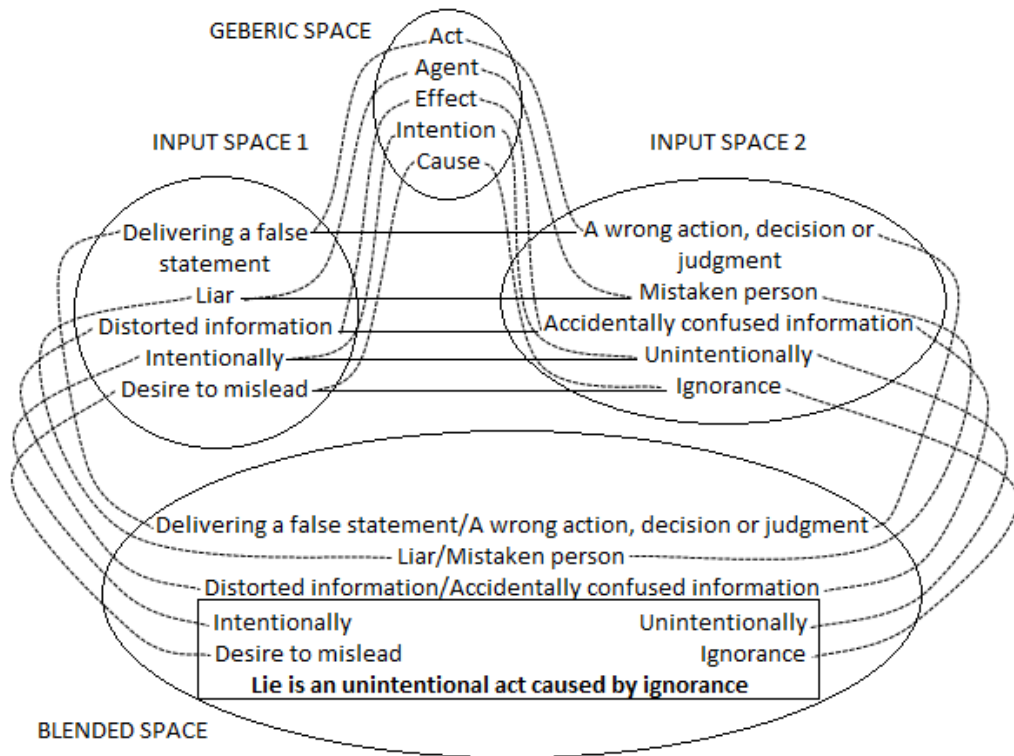

Рис.3.4. Концептуальна мережа: Lie as mistake

У поданій концептуальній мережі пряме проектування відбувається з простору джерела MISTAKE на простір цілі LIE. Емергентний смисл виникає на стику невідповідності між елементами наміру, оскільки брехня є свідомою та навмисною дією, а помилка – ненавмисною, випадковою. У такий спосіб спостерігається інтеграція між несумісними протилежними елементами, незважаючи на те, що вхідні простори не є протилежними стосовно один до одного. Незіставними також є причина брехні – бажання обманути – та помилки – необізнаність, яка не містить жодного негативного наміру, вона щонайперше передбачає небажану неспроможність, обмеженість щодо певних дій. Тому виникає висновок, що брехня є ненавмисною дією, яка спричинена браком знань. Метафоричні евфемізми, утворені на базі цієї метафори, здатні викликати значно покращені асоціації щодо брехні, оскільки брехня постає перед реципієнтами як ненавмисна дія, і результат якої не міг бути передбаченим через незнання чогось мовцем або його непоінформованість. Така нова концептуалізація, утворена в просторі бленду, під час евфемізації виправдовує таке ганебне явище, як брехня. Політика вже не вважають брехуном, а людиною, яка помилилась, а помилки властиві всім людям, тому їх не вважають принизливим явищем.

Результати дослідження дозволяють стверджувати, що вивчення особливостей концептуально-метафоричних евфемізмів із застосуванням теорії концептуальної інтеграції дозволяє простежити та проаналізувати утворення нового (покращеного) смислу, який утворює евфемізм. Це стає можливим саме завдяки інтерактивному (онлайн) процесу, що відбувається в бленді при взаємодії непеєднаних елементів із вхідних просторів. Здатність розвивати такий новий емергентний смисл відсутня в аналізі теорії концептуальної метафори, яка обмежується лише встановленням відповідностей між елементами сфери цілі і сфери джерела та перенесенням з однієї сфери в іншу.

Отже, на підставі виокремлених концептуальних метафор можемо зробити **висновок**, що метафоричні евфемізми брехні характеризуються концептуалізацією через простори

характеру зайнятості на дозвіллі, оскільки вишивання є рукоділлям, яке часто виступає в ролі хобі та через простори, які мають характер ненавмисності дії, спричиненої необізнаністю чи непоінформованістю. У такий спосіб брехня постає перед реципієнтами або як ненав'язливе, розважальне заняття вишиванням, яке не призводить до проблем чи негативних наслідків, а навпаки, прикрашає й надає естетичного ефекту, або ж брехня постає як зовсім неганебна дія, оскільки помилки – це звичне явище, і їх припускаються всі і за що стараються не осуджувати інших.

Завдяки застосуванню теорії концептуальної інтеграції ми також простежили повне стирання логічної межі між евфемізмом та денотатом, що простежується в евфемізмах, де спостерігається також і конфлікт смислів, коли певне явище метафоризується через повністю протилежний смисл. Конфлікт протилежних смислів присутній у концептуальній метафорі LIE IS MISTAKE (intentionally / unintentionally). Емергентний смисл у просторі бленду виникає саме під час поєднання несумісних елементів, але вищезазначені елементи є не тільки непоєднані, але й повністю протилежні стосовно один одного. Отже, застосування теорії концептуальної інтеграції для встановлення лінгвокогнітивних характеристик метафоричних евфемізмів дає підстави стверджувати, що евфемізація можлива через конфлікт протилежних смислів, навіть якщо концептуальна інтеграція відбувається між вхідними просторами, які не є протилежними. Це свідчить про неминуче збільшення евфемістичного потенціалу, яким володіє евфемізм, та чітке відображення прихованих авторських смислів.

Перспективами подальших наукових розвідок вважаємо дослідження концептуальних характеристик евфемізмів із застосуванням теорії концептуальної інтеграції інших лексико-семантичних розрядів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великорода В. Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ст. канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови» / В. Б. Великорода. – Львів, 2008. – 20 с.
2. Fauconnier G., Turner M. Conceptual Integration Networks / G. Fauconnier, M. Turner // Cognitive science. – 1998. – vol. 22(2). – P. 133–187.
3. Grady J. E., Oakley T., Coulson S. Blending and Metaphor / J. E. Grady, T. Oakley, S. Coulson // [Metaphor in cognitive linguistics, G. Steen & R. Gibbs (eds.)]. – Philadelphia : John Benjamins, 1999. – P. 101–124.
4. Holder R. W. How Not to Say What You Mean: Dictionary of Euphemisms. – NY : Oxford University Press Inc., 2002. – 521 p.
5. Holder R. W. How Not to Say What You Mean: Dictionary of Euphemisms. – NY : Oxford University Press Inc., 2008. – 412 p.
6. Rawson H. A Dictionary of Euphemisms and Other Doubletalk. – NY : Crown Publishers, Inc., 1981. – 312 p.

Нэбэлюк Л. Лингвокогнитивные характеристики эвфемизмов лжи англоязычного американского политического дискурса в свете теории концептуальной интеграции.

В статье анализируются концептуально-метафорические эвфемизмы лжи англоязычного американского политического дискурса. Выделяются лексико-семантические компоненты из сфер знаний реципиента способствующие улучшению позитивному восприятию единиц посредством концептуальных метафор. Применяется теория концептуальной интеграции к анализу концептуальных метафор, лежащих в основе

изучаемых эвфемизмов. Описываются особенности ассоциативного восприятия изучаемых эвфемистических единиц в речи.

Ключевые слова: концепт, концептуальная метафора, эвфемизм, политический дискурс, концептуальная интеграция, сфера знаний.

Nebeliuk L. Linguo-cognitive characteristics of euphemisms denoting lies in the English language American political discourse in the light of conceptual integration theory

The article deals with the analysis of conceptual metaphorical euphemisms denoting “lie” in the English language American political discourse. Though the phenomenon of euphemisation has been widely studied, the linguo-cognitive characteristics of euphemisms in the English language American political discourse and their influence on the recipients have not been established yet. The aim of the article is to analyze conceptual metaphorical euphemisms denoting “lie” in the English language American political discourse. The objectives of the article are the investigation of linguo-cognitive characteristics of conceptual metaphorical euphemisms under study applying the conceptual integration theory and the description of the associative perception of the analyzed euphemisms and their influence on the recipient’s cognition. The author provides lexical-semantic components from the addressee’s spheres of knowledge that contribute to ameliorated, positive perception of the nominations through conceptual metaphors, and apply conceptual integration theory to the analysis of the conceptual metaphors the euphemisms under study are based on. Conceptual integration theory typically makes use of a four-space model. These spaces include two “input” spaces (which, in a metaphorical case, are associated with the source and target of conceptual metaphor theory), plus a “generic” space, representing conceptual structure that is shared by both inputs, and the “blend” space, where material from the inputs combines and interacts. The study of linguo-cognitive characteristics of euphemisms applying the conceptual integration theory allows tracing and analyzing the emergence of a new ameliorated sense created by euphemisms. It becomes possible due to the online process which takes place in the blend when two incongruous elements from input spaces interact. The integration theory enables us to clearly see the very process and peculiarities of the euphemistic sense, the emergence of an immediate new sense and to establish structural elements in the process of euphemistic conceptualization. The euphemisms denoting “lie” were selected from the political texts of “The Washington Post” and “The New York Times” 2006-2017. It was established that such euphemisms as “embroidery”, “to embroider the truth”, “to embroider reality”, “to embroider the facts” are based on the conceptual metaphors “LIE IS EMBROIDERY” and euphemisms “terminological inexactitude”, “categorical inaccuracy”, “erroneous report”, “misspeak” are based on the conceptual metaphor “LIE IS MISTAKE”. As a result of such conceptualizations lie appears as an unpredicted and unintentional act caused by unawareness of something or as a leisure activity or hobby. The analysis shows that conceptual metaphorical euphemisms based on the conceptual metaphors listed above are able to influence the recipient’s associative perception. The result is a positive or neutral recipient’s reaction to such a negative phenomenon as lie. Therefore the logical line between completely opposite notions of truth and lie disappears, that is, the integration of hidden opposite senses is observed.

Key words: concept, conceptual metaphor, euphemism, political discourse, conceptual integration theory, sphere of knowledge (domain).

Статтю подано до редколегії 01.05.2017